

DEMOKRACIJA SKOZI ČAS-STARI GRKI

IN RIMLJANI TER SREDNJI VEK

Kaj je DEMOKRACIJA? Pojem sicer izhaja iz staro grške besede in pomeni, da ima oblast v državi ljudstvo. Vedeti pa moramo, da so se demokracije nekdanj močno razlikovale od tega, kar danes razumem pod pojmom DEMOKRACIJA.

V predstavitvi današnje teme sem se osredotočil na Grke in Rimljane, srednji vek pa so zaznamovali posvetni in cerkveni vladarji z absolutno močjo, zato sem imel pri izbiri tega obdobja malo več težav.

Grki so se povezovali v mestne državice ali polise. Prebivalci polisov so pogosto imenovali zakonodajalce, ki so pisali zakone javnega prava.

Najbolj znan med njimi so bili:

- DRAKON v 8. St. pr. N. št je napisal prve zakone v Atenah, ki so prinašali zelo stroge kazni in velik razdor med bogatimi in revnimi.
- SOLON (okoli 6 ST. pr.n.št.), ki je napisal zakon, s katerim je zmanjšal moč aristokracije in odpravil suženjstvo.
- KLEJSTON - z njegovimi reformami so možnost sodelovanja v državi dobili vsi svobodni atenski državljani, v državnih zadevah pa niso smeli sodelovati ženske, tujci in sužnji. To bi lahko imenovali ZAČETEK DEMOKRACIJE.

Kakšna je torej bila atenska demokracija? Vsak moški državljan, omeniti in poudariti moram, da ženske, tujci in sužnji pri tem niso smeli sodelovati, je imel vlogo pri vodenju Aten. Vse javne funkcije so upravljali navadni državljani, ki so jih po navadi izbrali z žrebom. To se jim je zdelo bolj demokratično kot volitve, saj bi tam imeli prednost znane osebnosti.

Pomembne odločitve je sprejemal zbor-EKLEZIJA, kjer so lahko izrazili svoje mnenje vsi državljani, običajni državljani so bili tudi porotniki in med vojno vojaki. To je bila velika čast.

Vsakih 9 dni se je na hribu Pniks zbral veliki javni zbor kjer so se vsi državljani pogovarjali o tem, ali bodo gradili novi tempelj, šli v vojno,...

Takrat se je moralo zbrati vsaj 6000 državljanov, da so lahko sprejeli tako pomembne odločitve. Vsak je lahko povedal svoje mnenje. Imeli so tudi STRATEGE- Vojsko je vodilo 10 izvoljenih strategov, ki so bili zelo pomembni.

BULE ali SVET 500 je sestavil predloge, o katerih so odločali na zboru. Sestajali so se v BULEVTERJU, ki je bil tudi arhiv, saj so tam hranili pogodbe, zakone,... člani sveta so se pogajali tudi s tujimi državami, člani sveta pa so sprejemali z žrebom. Ob koncu so dobili tudi plačo, tako da so lahko sodelovali tudi revnejši sloji prebivalcev.

ZAKONI IN KAZNI- V Atenah niso imeli poklicnih sodnikov, saj je vsak državljan lahko postal porotnik in je moral poznati zakone, ki so bili napisani v kamnitih tablah v agori. Porotnikov je bilo veliko, zato da jih niso mogli podkupiti. Procesni so potekali v obliki govorov. Da pa tako obtoženi kot tožnik ne bi govorila predolgo, so si pomagali s preprostimi vodnimi urami. Govor je lahko trajal tako dolgo, dokler ni voda iz zgornje posode stekla v spodnjo. Kazni za nekatere zločine je predpisal zakon, druge pa je določila porota. Npr; Izgon, denar, smrt,...

OSTRAKIZEM ali ČREPINJSKA SODBA - Je beseda oziroma besedna zveza, ki jo uporabljamo še danes in je pomenila 10 letni izgon nepriljubljenih politikov. Državljanji so ime osebe napisali na lončeno črepinjo ali ostrakon in če se jih je v 10 dneh nabralo 6000 so takega politika nagnali.

Tudi pri Rimljanih so v času republike ,okoli 500.pr.n.št, ko so odstavili kralja, izvolili 2 konzula. Pravico do volitev so imeli svobodni moški. Če je pretela nevarnost, je imel oblast le en konzul, ki je dobil naziv diktator. Njegova naloga je bila predvsem vojaško vodstvo. Konzuloma je z nasveti pomagal senat. Bilo jih je 600, bogati in so imeli veliko politično moč. Preprosto ljudstvo je v senatu zastopal ljudski tribun. Lahko je nasprotoval krivičnim zakonom in takemu nasprotovanju še danes pravimo VETO. Prve zakone so v rimski državi zapisali okoli leta 450 pr.n.št in sicer na 12 bronastih ploščicah. Vsi državljanji so se morali ravnati po zakonu. V Rimu so se prvič v zgodovini pojavila sodišča na katerih so sodniki poslušali o kriminalcih in določali kazen. Kazen je bila največkrat smrtna.

ZANIMIVOST:

Veliko kazni je bilo povezano s križanjem. Žrtev so na križ privezali za zapestje, glavo pa dvignili tako da je bila smrt počasna in trpeča, saj se je žrtev zadušila.

Rimljani so bili zelo ponosni na demokracijo v tedanjem času, čeprav je bila korupcija v senatu zelo pogost pojav. Mnogo zakonov so sprejeli zaradi podkupovanj bogatih trgovcev.

Po obdobju republike je nastopilo obdobje cesarstva. Cesarji so v svojih rokah imeli združeno zakonodajno, svečeniško, vojaško in politično oblast.

Okoli leta 590 je nastala država Karantanija. Za nas je pomembna po marsičem, predvsem pa po tem, da je kot majhna skupnost živela po precejšnjih načelih enakosti. Ustoličevanje karantanskih vojvod je namreč obred, ki nima primere v celi zgodovini. Je državnoopravno dejanje, ki so ga Karantanci ohranili noga stoletja, korenine pa je zapustilo tudi v novem veku. To je bil dogodek, v katerem je kmet-ustoličevalec, ki je predstavnik ljudstva (!), izročil vojvodi oblast nad deželo. To je bilo dejanje državnosti in pomeni starodavno demokracijo. Ustoličevanje je potekalo na Krnskem gradu, na širokem travniku pred dvorom, kjer je stal knežji kamen. Ob prihodu vojvode je na kamnu sedel kmet-ustoličevalec, ki se je umaknil vojvodi, ko se je le-ta preoblekel v kmečko opravo in zagotovil, da je častilec in branilec krščanske vere ter plačal določeno vsoto. Kmet-ustoličevalec je nato vojvodo rahlo udaril, ta je stopil na kamen, zavihtel meč na vse štiri strani neba in obljubil, da bo ljudstvu pravičen sodnik. Nato so ga vodili na konju trikrat okoli kamna in poleg peli slovenski *kirie-eleison*. Po obredu so se odpravili do vojvodskega prestola, kjer je vojvoda razsojal spore. Vseljudska veča je bil najvišji karantanski upravni in sodni organ. Udeležil se je je vsak svobodni mož, ne glede na premoženje, uživala je vsesplošno zaupanje, njena pristojnost je zajemala vso deželo. Na večji so volili vojvodo oziroma kneza, kasneje, ko pa je kneza imenoval kralj, so pa imenovanje potrdili ali zavrnil. Od germanski narodov se karantanski pravni red razlikuje predvsem po položaju žensk. Le-te so bile v karantanski družbi enakopravne. Seveda imajo v rodbinskem nasledstvu

prednost sinovi, vendar če ni moškega naslednika, s polno veljavo nadaljujejo rodbino hčere. Vsesplošno slovensko pravo v Karantaniji je imelo rodovni in politični značaj. To pomeni, da je obsegalo javno in zasebno pravo. Ta deželnopravna zgradba je kasneje prešla v deželno pravo.

V evropskem srednjem veku so praviloma o državnih zadevah odločali posvetni in cerkveni vladarji.

Med njimi je bil zelo znan Karel Veliki (768-814), ki je bil poglavar vseh germanskih ljudstev na kontinentu. Leta 800 se je dal okronati za cesarja. Predstavljal je zakonodajno, izvršilno in vrhovno sodno oblast. Izdajal je zakone – KAPITULARIJE. Državo je razdelil na grofije in mejne grofije, upravitelji pa so postali grofje. Grofje so tako poleg upravne imeli tudi finančno, sodno in vojaško oblast. Demokracije seveda ni bilo, saj so tlačani – kmetje bili brez pravic in so morali opravljati tlako in dajati dajatve, ki so bile zapisane v urbarjih, zato, da so lahko stanovali na zemlji, ki ni bila njihova last.

Močnim oblastem kraljem in cerkve pa so se ljudje okoli 12 stoletja začeli upirati.

V 13.stol. je v Angliji je vladal kralj Ivan brez zemlje in dežele. On je v Franciji izgubil precej zemlje. V Angliji je takrat prišlo do sporov zaradi fevdalnih pravic, in sicer baron in meščani mesta Londona uprejo velikim fevdalcem. Kralj »pod prisilo« leta 1215 podpiše veliko listino svoboščin (Magna Charta Libertatum), s katero prizna pravice meščanom. Vendar se kralj listine ne drži, zato se mu baroni in meščani mesta Londona uprejo. Posledica upora je prvi parlament na svetu. Najprej se imenuje Veliki svet, ustanovljen je v 13.stol., v 14.stol. pa se deli na:

- House of Lords □ višje plemstvo baroni, lordi – gosposka zbornica:
- House of Common – nižje plemstvo, meščanstvo – poslanska zbornica.

Tako se je oblast kralja omejila s parlamentom.

Srednji vek je bil tudi čas pohodov na druge celine in kot zanimivost demokratično urejene skupnosti se omenjajo tudi indijanski Irokezi. Gradili so dolge hiše iz lesa, v katerih je živelo celo deset do dvajset družin. V 16. stoletju so se njihova plemena zbrala v konfederacijo šestih narodov, njihov način upravljanja pa je služil, kot primer prvim demokratičnim državam.

Ideja demokracije se je torej izoblikovala v dobi antike, pri Grkih in se deloma, do nastanka cesarstva, ohranjala tudi pri Rimljanih. V srednjem veku o demokraciji skorajda ne moremo govoriti, saj se v poznem srednjem veku pojavljajo pri nekaterih državah zametki le-tega, npr. Anglija, Italija, skandinavske države. Izjema so Karantanija in nekatere skupnosti v Severni Ameriki, Japonskem, Ukrajini ...Ideja demokracije kot jo poznamo danes, se je namreč pojavila v 18. Stoletju, s pojavom liberalizma.